

Kanava kansain- välistymiselle

Mämmelä, Terttu, Kotona maailmassa. Youth for understanding Suomessa 1958–2008. Edita 2011. 344 s.

Vaihto-oppilasvuoden viettäminen ulkomailla on monelle tuttu kulttuurivaihdon muoto. Tuntemattomampaa sen sijaan on oppilasvaihdon historia Suomessa: milloin se alkoi, ketkä sitä järjestivät ja kuinka yleistä vaihto-oppilaaksi lähteminen oli ja on?

Terttu Mämmelän tutkimus *Kotona maailmassa: Youth for Understanding Suomessa 1958–2008* pureutuu näihin kysymyksiin yhden vaihto-oppilasjärjestön näkökulmasta. Teos on Suomen Youth for Understanding -järjestön ja Kansallissarkiston yhteisen historia-hankkeen lopputulos.

Youth for Understanding (YFU) sai alkunsa Yhdysvalloissa toisen maailmansodan jälkeen. Toiminnan perusta oli kansainvälisyyskasvatus ja rauhantyö. YFU:n ensimmäiset oppilasvaihdot toteutuivat Yhdysvaltain ja Länsi-Saksan välillä 1950-luvun alussa. Pian toiminta levisi myös muualle Länsi- ja Pohjois-Eurooppaan. Yhdysvaltojen näkökulmasta oppilasvaihto oli oiva mahdollisuus levittää amerikkalaisen demokratian sanomaa kylmän sodan maailmassa.

Kotona maailmassa tarkastelee Suomen YFU-järjestön historiaa sen perustamisesta vuonna 1958 vuoteen 2008. Rinta rinnan kulkee kaksi toisiinsa kietoutunutta tarinaa: YFU:n järjestöhistoria ja suomalaisnuorison kansainvälistyminen. Mämmelä kytkee vaihto-oppilastoiminnan myös laajempiin konteksteihin: suomalaisen yhteiskunnan murrokseen, Suomen ja Yhdysvaltain suhteisiin ja turismiin.

Aluksi vaihto-oppilastoiminta rajoittui pelkästään Yhdysvaltoihin ja lähtijöitä oli vain kourallinen. 1980-luvulla maavaliokoima laajentui ensin Eurooppaan ja sitten muille mantereille. YFU:n kulta-aika ajoittui 1960–1970-luvulle, jolloin järjestö kasvoi kilpailijoitaan American Field Serviceä ja Maailmanvaihto ry:tä isommaksi.

Koko tarkastelujakson ajan suomalaisia nuoria lähti ulkomaille enemmän kuin Suomeen tuli vaihto-oppilaita. Viidenkymmenen vuoden aikana reilut 13 000 nuorta hakeutui vuodeksi ulkomaille YFU:n kautta. Ulkomaalaisia tuli Suomeen vain noin 4 000, joista puolet oli yhdysvaltalaisia. Ani harva Suomeen tulijoista oli valinnut maan ensisijaiseksi kohteekseen. Usein Suomeen päädyttiin sattumalta, kun alkuperäinen toive ei toteutunutkaan.

YFU joutui arvioimaan toimintaansa uudelleen 1980-luvulla. Lisääntyneet matkailumahdollisuudet, korkeakoulujen opiskelijavaihdot ja kaupallisten matkanjärjestäjien tulo markkinoille nakersivat perinteisten aatteellis-kasvatuksellisten vaihto-oppilasjärjestöjen asiakaskuntaa. Vaikeuksista huolimatta Suomen YFU selviytyi yhteiskunnallisista ja taloudellisista muutoksista emojärjestöään paremmin. Yhdysvaltain YFU ajautui konkurssiin vuonna 2002.

Kotona maailmassa pohjautuu huolelliseen arkistotyöhön ja haastatteluihin. Mämmelä on hyödyntänyt paitsi Kansallissarkistoon historiahankkeen aikana siirrettyjä Suomen YFU:n aineistoja, myös Yhdysvaltain YFU:n materiaaleja. Liitteinä olevista taulukoista käy ilmi vaihto-oppilaiden määrä Suomesta ulkomaille ja toisin päin, suomalaisten lähtijöiden maantieteellinen jakauma samoin kuin oppilasmäärien vertailu kilpaileviin järjestöihin.

Kirjan herkullisinta antia on oppilasvaihdon arki, johon lukija pääsee tutustumaan runsaan muiste-

lu- ja haastatteluaineiston välityksellä. Tietolaatikoihin sijoitetut muistelupätkät ilmentävät hyvin, miten vieraaseen kulttuuriin tutustuminen koettiin. Kohokohtia olivat yhdysvaltalaisen koulujärjestelmän tarjoamat harrastusmahdollisuudet, ajokortin hankkiminen sekä kodista irtautumisen tuoma uusi itsenäisyys. Ongelmitta tuskin kukaan selvisi, mutta nekin nähtiin usein kasvattavana kokemuksena.

Ensimmäisten Suomesta lähteneiden vaihto-oppilaiden kuvaus laivamatkasta Atlantin yli muistuttaa siitä, kuinka erilaista ja kuinka paljon nykyistä harvinaisempaa matkustaminen oli vielä muutama vuosikymmen sitten. Myös sähköisten viestimien kehitys on muuttanut vaihto-opiskelun luonnetta. Kirjeiden ja harvojen puhelinsoittojen varassa yhteyksiä kotimaahan pitäneelle 1950–1980-luvun vaihto-oppilaalle vuosi ulkomailla oli totaalisempi itsenäistymisprosessi kuin kännyköiden ja internetin ajan nuorille.

Toimijakeskeisen tarkastelutavan ja yksilöiden kokemusten ansiosta teos onnistuu ylittämään perinteisen järjestöhistorian ja tavoittamaan hyvin myös sellaisen lukijan, jolla ei ole kokemusta YFU:sta tai pidempiaikaisesta asumisesta ulkomailla.

Kotona maailmassa on tärkeä ja tarpeellinen teos suomalaisen nuorison kansainvälistymisen historiasta, jota on toistaiseksi tutkittu valitettavan vähän. Se on ammattitaitoista historiantutkimusta, taitavasti kirjoitettu ja sujuvasti etenevä. Tutkijana jäi kuitenkin kutkuttamaan ajatus siitä, millainen tieteellinen kontribuutio teos olisi ollut, jos se olisi rakennettu tiukemmin akateemisen tutkimuksen vaatimusten mukaisesti. YFU:n historia on oivallinen tapausesimerkki ei-valtiollisten toimijoiden roolista kansainvälisessä kulttuurivaihdossa, jota on viime vuosikymmeninä tutkittu erityisesti kansainvälisen historian piirissä.

Keskustelu aiemman historian tutkimuksen kanssa ja vertailut muihin maihin, esimerkiksi Ruotsiin, toisivat lisää syvyyttä ja asettaisivat suomalaisen kansainvälistymistrendin pohjoismaalaiseen ja eurooppalaiseen kontekstiin. Mitä YFU:n historia kertoo Suomen ja Yhdysvaltain kulttuurisuhteista ja Suomen tunnettuudesta maailmalla? Mihin suomalaisnuoret asettuvat kansainvälistymisen kartalla maailman mittakaavassa?

– PIA KOIVUNEN